

SXEDIO.FJ2

28.11.1948: Ο ΖΗΝΩΝ ΣΩΖΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΟΤΙ ΟΙ ΒΡΕΤΤΑΝΟΙ ΜΕ ΦΙΛΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΥΠΟΚΙΝΟΥΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΣΕ ΑΝΤΙΠΡΑΞΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ΓΙΑ ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συμμετοχή στη Διασκεπτική δεν δήλωσε μόνο η Αριστερά αλλά και μια άλλη μερίδα του Κυπριακού λαού, για την οποία δεν φαινόταν να πολυγνοιάζεται καμιά μερίδα του λαού και ιδιαίτερα η Εθναρχία: Οι Τουρκοκύπριοι που ανήρχοντο αυτή την περίοδο μεταξύ **65.000- 80.000**.

Συμμετοχή στη Διασκεπτική δήλωσαν από τουρκοκυπριακής πλευράς οι ακόλουθοι:

1. Ν. Φατήλ, δήμαρχος Λεύκας.
2. Αλή Ρατίμπ, από τα Μανδριά.
3. Σαΐτ Γκαλίπ από τη Λεύκα.
4. Ιρφάν Χουσεΐν της Τουρκικής Αγροτικής Ενωσης.
5. Σουμπή Βαναάν, Δημοτικός Σύμβουλος Λάρνακας.
6. Χασάν Αλή Τσασμάζ, των Τουρκικών Συντεχνιών.
7. Ραούφ Ραΐφ Ντενκτάς, δικηγόρος από τη Λευκωσία.

Οι Τουρκοκύπριοι μπορεί να μη ήσαν οργανωμένοι σε πολιτικά κόμματα, γιατί σαν μικρή μειονότητα που ήταν έπαιζαν πολύ μικρό ρόλο στα "πολιτικά", λεγόμενα, πράγματα του τόπου ή έτσι νόμιζαν οι Έλληνες Κύπριοι όπως διαφάνηκε εκ των υστέρων. Ήταν όμως οργανωμένοι στο ΚΑΤΑΚ δηλαδή τον Σύνδεσμο Προστασίας Τουρκοκυπριακών Συμφερόντων, αλλά η φωνή τους δεν ακουόταν τόσο πολύ ή όσο θα ήθελαν οι ηγέτες τους.

Γιατί όσο και αν φώναζαν, οι φωνές της πλειοψηφίας για την Ένωση ακούονταν περισσότερο με τη βοήθεια της Ελλάδας που συνέχιζε να ενδιαφέρεται

για την Κύπρο, έστω και αν απέφευγε να εγείρει επίσημα θέμα Κύπρου προς τη Βρετανία που αποτελούσε την "κυρίαρχη" δύναμη στο ελληνικό έδαφος (πολλοί αργότερα την αποκάλεσαν μέχρι και "κατοχική" δύναμη) με τον συνεχιζόμενο εμφύλιο πόλεμο, αλλά και την οικονομική κατάσταση στην οποία βρισκόταν.

Αντίθετα με την Ελλάδα η επίσημη Τουρκία που συνέχιζε να σιωπά εντελώς ή επίσημα, μια και με τη υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης είχε δεχθεί να μη έχει πλέον βλέψεις σε εδάφη πέραν των συνόρων της που καθορίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του **1920**.

Ηγέτες των Τουρκοκυπρίων αυτή την περίοδο ήταν ο γιατρός Φαζίλ Κουτσιούκ και ο λιγότερο γνωστός δικηγόρος Ραούφ Ντενκτάς.

Με την ανακοίνωση των προθέσεων της Βρετανίας να προβεί σε συνταγματικές μεταρρυθμίσεις στη Κύπρο τον Οκτώβριο του **1946** οι τουρκοκύπριοι δεν αντέδρασαν καθόλου. Αντίθετα έκαμαν κάθε ενέργεια για να δείξουν την ικανοποίησή τους γιατί θα διατηρείτο το αγγλικό καθεστώς, ενώ παράλληλα θα ερωτάτο πλέον και η δική τους γνώμη, μια και οι εκπρόσωποι τους θα καλούνταν στη Νομοθετική Συνέλευση.

Ενώ η ελληνοκυπριακή πλευρά απογοητευμένη από τις ανακοινώσεις της Βρετανίας ετοιμαζόταν στα τέλη του **1948** να αποστείλει για άλλη μια φορά πρεσβεία στο Λονδίνο για να αξιώσει την Ένωση με την Ελλάδα, οι Τουρκοκύπριοι που ποτέ δεν έβλεπαν με καλό μάτι τη αξίωση αυτή των Ελληνοκυπρίων, αλλά δεν τους δινόταν και τόσο η ευκαιρία για να δείξουν την αντίθεση τους συγκρότησαν συλλαλητήρια στη Λευκωσία για να δείξουν την ικανοποίησή τους από τις δηλώσεις του Βρετανού υπουργού Εξωτερικών Κρήητς Τζόουνς.

Ενα τέτοιο συλλαλητήριο έγινε στις **15** Δεκεμβρίου **1946** στο άνοιγμα του Καΐμακλίου όπου αποφασίστηκε η αποστολή προς τον υπουργό Αποικιών επιστολής στην οποία θα εκφράζονταν οι ευχαριστίες της τουρκικής μειονότητας για τη δήλωση του στη

Βρετανική Βουλή για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις στην Κύπρο.

Αλλά και η επίσημη Τουρκία συνέχιζε να σιωπά και δέχθηκε με ικανοποίηση και αυτή τη δήλωση του Τζόουνς, εξακολουθούσε δηλαδή η επίσημη Τουρκία να μη ενδιαφέρεται ή να μη επιδεικνύει ενδιαφέρον, τουλάχιστον επίσημα, για την Κύπρο και την τουρκοκυπριακή μειονότητα.

Μετα διαδραματιζόμενα στην Κύπρο και τη στάση της επίσημης Τουρκίας ασχολήθηκε η εφημερίδα "Ετζιψιέν" του Καΐρου. Επίσημοι της Αγκυρας που στη συνειθισμένη γλώσσα σημαίνει μέλη της Κυβέρνησης που δεν ήθελαν να αποκαλύψουν το όνομά τους, είπαν στον ανταποκριτή της αιγυπτιακής εφημερίδας στην Αγκυρα, ότι δεν ευνοούσαν επιστροφή της Κύπρου στην Τουρκία.

Μετέδωσε η εφημερίδα το Μάρτη του **1947**, πέντε μόνο μήνες μετά την αποφαση της αγγλικής Κυβέρνησης να προσφέρει σύνταγμα στην Κύπρο και το για το σάλο που δημιουργήθηκε:

"Η εκ μέρους ωρισμένων τουρκικών κύκλων διαπίστωση της απόψεως ότι εν περιπτώσει αλλαγής κυριάρχου της νήσου η Κύπρος πρέπει να επιστραφεί εις την Τουρκία δεν υιοθετείται υπό της Κυβερνήσεως, η οποία ουδεμίαν πρόθεσιν έχει εφαρμογής πολιτικής επεκτάσεως προς οιαδήποτε κατεύθυνσιν. Χωρίς να εκφράζεται αμφιβολία προς την ελληνοτουρκικήν φιλίαν, εκ μέρους ωρισμένων τουρκικών κύκλων, τονίζεται, ότι λόγω της ελλείψεως πολιτικής σταθερότητος εν Ελλάδι επί του παρόντος δεν είναι ορθόν όπως η Μεγάλη Βρετανία εγκαταλείψη την Κύπρον, η οποία έχει στρατηγικήν σημασίαν διά την τουρκικήν ασφάλειαν".

Η Τουρκία δεν έκανε κάτι που ήταν πέραν των δυνάμεων της, αντίθετα έκανε αυτό που είχε υπογράψει το **1922** και απλώς με το να μη επιμένει να της δοθεί η Κύπρος τιμούσε την υπογραφή της με τη οποία είχε αποκηρύξει κάθε δικαίωμα στη νήσο.

Εκείνο όμως που δεν έκανε η Τουρκία της το υπέδειξε με τρόπο η Βρετανία.

Εκδήλωση ενδιαφέροντος εκ μέρους της Τουρκίας στο Κυπριακό θα δημιουργούσε αντίβαρο στις επιδιώξεις των Ελλήνων για ένωση με την Ελλάδα και δικαιολογία πάνω στην οποία θα στηριζόταν η Αγγλία για να συνεχίσει την αρνητική της στάση.

Ετσι δειλά, δειλά, ανεπίσημα, αλλά σαφώς η Αγγλία άρχισε να προβάλλει τους κινδύνους που θα είχε για την Τουρκοκυπριακή μειονότητα, η πραγματοποίηση της Ενώσεως προκαλώντας τα αισθήματα της Τουρκίας, ενώ από την άλλη έμμεσα επιζητούσε εκδήλωση τουρκικού ενδιαφέροντος για τη μειονότητα της νήσου.

Την αρχή έκαμε η βρετανική Φαβιανή Εταιρεία με καθοριστικές ρίζες στη Βρετανική Εργατική Κυβέρνηση, η οποία σε μελέτη της με τίτλο "Στρατηγικές Αποικίες και το μέλλον του" αναφερόταν στα προβλήματα του Χογκ Κογκ, του Γιβραλτάρ της Μάλτας και της Κύπρου.

Ιδιαίτερα στο κεφάλαιο για την Κύπρο η Φαβιανή Εταιρεία έχυne κροκοδείλια δάκρυα για την τουρκοκυπριακή μειονότητα και προειδοποιούσε για το μέλλον της κοινότητας αυτής, η οποία θα μετατρεπόταν, όπως τόνιζε, σε ακόμη μικρότερη μειονότητα, αν η Κύπρος ενωνόταν με την Ελλάδα.

Ταυτόχρονα όμως τόνιζε ότι δεν μπορούσε να εκφέρει γνώμη κατά πόσον η Τουρκία θα έβλεπε με καλό μάτι την επέκταση της Ελλάδας στην Κύπρο και στο Αρχιπέλαγος της Ρόδου, πράγμα που θα απέκλειε, όπως αναφερόταν, εντελώς την Τουρκία.

Ο υπαινιγμός προς την Τουρκία να αντιδράσει ήταν έμμεσος, αλλά σφής, έστω και αν εκφραζόταν υπό τύπον ερωτήματος.

Ανεφέρετο στη μελέτη της Φαβιανής Εταιρείας:

"Το μέλλον της Κύπρου παρουσιάζει επίσης στρατηγικά προβλήματα. Το μέγα γεγονός στην πολιτική των Βαλκανίων μεταξύ των ετών **1922** και **1939** ήταν η Συνθήκη του **1939** με την οποία ξεκαθαρίστηκαν πολλά από τα εκκρεμούντα ζητήματα, τα οποία δυσχέραναν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Κατά πόσον η Τουρκία θα επεθύμει να δει την Ελλάδα εγκαθιστάμενη στην Κύπρο και στο Ρόδιο Αρχιπέλαγος ύστερα από τον πόλεμο είναι ζήτημα για το οποίο δεν μπορούμε να εκφράσουμε οποιανδήποτε γνώμη με βεβαιότητα. Τα μέρη αυτά (Κύπρος και Δωδεκάνησα) μαζί με τις άλλες κυρίως ελληνικές νήσους, πλησίον της Μικρασιατικής ακτής είναι σε τέτοια θέση, ώστε να αποκλείσουν την Τουρκία. Οτι ανεχόταν η Τουρκία από μέρους της Βρετανίας δεν θα ήταν κατά πάσαν πιθανότητα το ίδιο, εάν η Ελλάδα κατείχε τα νησιά.

Δεν είναι ακόμη γνωστό κατά πόσον η Κύπρος αποτελεί αναγκαία βάση για οποιοδήποτε σύστημα συλλογικής ασφάλειας. Είναι βέβαιο ότι η Κύπρος πρέπει να συνδεθεί με το άλλο μεγαλύτερο κράτος, για χάρη της άμυνας και της προόδου της, κατά πόσον η Ελλάδα μπορεί να παράσχει την προστασία αυτή, είναι αμφίβολο. Είναι αναντίρρητο, ωστόσο, ότι η Κύπρος αποτελεί χώρα μέγιστης στρατηγικής σημασίας στην ανατολική Μεσόγειο. Η λύση του Κρητικού προβλήματος δεν παρέχει πρότυπο για το Κυπριακό ζήτημα διότι η Κρήτη δεν βρισκόταν υπό την κατοχή μεγάλης Ευρωπαϊκής Δύναμης, ούτε υπήρχαν εκεί τόσα πολλά συμφέροντα όπως στην Κύπρο".

Μια άλλη επίσης μαρτυρία, από ελληνοκυπριακής πλευράς δείχνει επίσης την αγωνιώδη προσπάθεια των Βρετανών να προκαλέσουν το ενδιαφέρον της Τουρκίας στη Κύπρο:

Πηγή είναι ο ελληνοκύπριος πολιτευτής και δικηγόρος Ζήνων Σώζος, ο οποίος αποκάλυψε ότι Τούρκος επιστήμονας που δεν ανέφερε το όνομά του, του ομολόγησε το 1947 ότι το Φόρεϊν Οφφισ, υπέδειξε κάποια "κίνηση", δηλαδή κάποιο θόρυβο από μέρους των Τούρκων στις προσπάθειες της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Η υπόδειξη έγινε κατά το Σώζο στον Τούρκο πρσβευτή στο Λονδίνο "όστις μετεβίβασε τα λεχθέντα εις την Τουρκικήν Κυβέρνησιν εν Αγκύρα διά να μεταδοθούν τελικώς μέσον του εν Λευκωσία τούρκου προξένου εις τους ευεξάπτους ρήτορας και

δημοσιογράφους συμπατριώτας μας".

"Διά της φιλικής αυτής τουρκικής παρεμβάσεως" παρατηρούσε ο Ζήνων Σώζος, σε άρθρο του στην εφημερίδα "Έθνος" στις **28** Νοεμβρίου **1948**, δηλαδή ένα χρόνο μετά, οι κυρίαρχοι Άγγλοι νομίζουν ότι θα εύρουν προφάσεις και δικαιολογίας όπως αποφύγουν την εκπλήρωσιν της στοιχειώδους των υποχρεώσεως έναντι της Ελλάδος και της Κύπρου".

Είτε οι υποδείξεις της Αγγλίας είτε οι ενέργειες των Ελληνοκυπρίων, είτε η επιθυμία της Τουρκίας να αναμιχθεί και πάλι το κυπριακό είτε και τα τρία μαζί συνέπιπταν, είναι γεγονός ότι αυτήν την περίοδο τα πράγματα άρχισαν να εξελίσσονται σιγά, σιγά, αλλά σταθερά με την Τουρκία να ενδιαφέρεται όλο και πιο πολύ, για την τουρκική μειονότητα στην Κύπρο.

Έτσι ο τουρκικός τύπος άρχισε να στέλλει ανθρώπους τους στη Κύπρο που δημοσίευαν εντυπώσεις από το "πράσινο νησί" όπως αποκαλείτο η Κύπρος, ενώ άρχισαν παράλληλα αποστολές διαφόρων τάξεων λαού στο νησί, πράγμα που επέτρεπε στην επίσημη Τουρκία να διαμορφώνει και την κοινή γνώμη στο νέο πεδίο που ξανοιγόταν μπροστά της: Την Κύπρο και τη στρατηγική της σημασία μια και απείχε μόνο **40** μίλια από τις ακτές της.

Ο θόρυβος που ακολούθησε ήταν πραγματικά τρομερός και συγκλόνησε τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων και έβαλε τις βάσεις για την παραπέρα επιδείνωση τους και έντεχνα οδήγησε την Τουρκία, ύστερα από ένα μακροχρόνιο διπλωματικό αγώνα στο προσκήνιο με αξιώσεις στην Κύπρο.

Στις **12** Αυγούστου **1947** η εφημερίδα της Τουρκίας "Χουρριέτ" αγέλλουσα την πρόθεση της να στείλει απεσταλμένο της στην Κύπρο για να μελετήσει τις συνθήκες διαβίωσης των Τουρκοκυπρίων, που για τόσα χρόνια κανένας δεν ενδιαφερόταν, υπενθύμισε ότι "από **70** ετών το πράσινο αυτό νησί μένει χωριστά από τη μητέρα πατρίδα".

Απεσταλμένος στην Κύπρο ήταν ο Ρακίμ

Τσαλαπαλά, ο οποίος έμεινε μια βδομάδα στο νησί και σαν γύρισε στην πατρίδα του είχε πολλά να πει και ιδιαίτερα για την αδιαφορία που επιδείκνυε η επίσημη Τουρκία για τους Τουρκοκύπριους.

Πρόσθετε ανάμεσα στα άλλα ο Τσαλαπαλά:

"Οι Τούρκοι της Κύπρου έχουν δικαίωμα λόγου και ψήφου, επειδή όμως έναντι της μεγάλης πλειοψηφίας των Ρωμιών, οι οποίοι υπερβαίνουν τις **362.000** οι Τούρκοι είναι μόνο **82.000** ή μικρή αυτή μειονότητα δεν είναι ικανή να επιβληθεί και έτσι διοικούν οι Έλληνες.

Στην Κύπρο υπάρχουν **476** ελληνικά σχολεία και **206** τουρκικά. Οι μαθητές ανέρχονται σε **48.800** Έλληνες και **11.400** Τούρκους, περιμένουν δε οι Τούρκοι της Κύπρου από την Κυβέρνηση της Δημοκρατίας να τους παρασχεθούν ευκολίες.

Οπου και αν πήγα στην Κύπρο αντιλήφθηκα στο όμορο αυτό νησί ζωηρή την επιθυμία των Τούρκων της νήσου για τη μητέρα πατρίδα".

Τις ίδιες περίπου απόψεις είχαν και Τούρκοι δάσκαλοι που επισκέφθηκαν την Κύπρο την ίδια περίοδο.

Η δασκάλα Σαγί Τουργκιούν δήλωσε στην εφημερίδα της Τουρκίας "Σον Πόστα" στις **20** Αυγούστου **1947** ότι "σε κάθε βήμα που κάμνει ένας στο νησί αυτό θα συναντήσει και θα δει πράγματα που θυμίζουν και παρουσιάζουν στα μάτια του ολοζώντανη την εικόνα της περιόδου της τουρκικής κατοχής".

Αλλά και στην ίδια την Κύπρο οι Άγγλοι προσπάθησαν να στηριχθούν στη μειονότητα για να επιτύχουν την εφαρμογή "της πολιτικής τους.

Η ικανοποιητική υποδοχή που επιφύλαξαν οι Τούρκοι στις ανακοινωθείσες προθέσεις της Αγγλίας για την εισαγωγή συστήματος ευνοούσε πολύ τα σχέδια τους.

Και σαν ο νέος Κυβερνήτης Λόρδος Ουίνστερ έφθασε στην Κύπρο στα τέλη του Μάρτη του **1947** ήταν οι Τούρκοι που τον είχαν υποδεχθεί ενώ οι Έλληνες συμπόταραν την τελετή της υποδοχής του.

Γι' αυτό και ο ίδιος για να δείξει προφανώς

την ικανοποίηση του σαν άχισε τις επισκέψεις γνωριμίας τα διάφορα μέρη του νησιού, ένα από τα πρώτα χωριά που επισκέφθηκε ήταν η Λεύκα, όπου πλειοψηφούσαν οι Τούρκοι.

Αντίθετα με τη Αγγλία και αργότερα με την Τουρκία, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν επεδείκνυαν ή δεν είχαν αρχίσει ακόμα να επιδεικνύουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Κύπρο.

Ήταν πολύ μακριά, η Κύπρος βρισκόταν σε "καλά χέρια" στα χέρια ενός καλού συμμάχου, της Βρετανίας, ενώ από την άλλη το πετρέλαιο, παρά το γεγονός ότι άρχισε να παίζει κάποιο ρόλο, δεν ήταν τόσο σημαντικός ακόμη αυτή την περίοδο.

Η Αγγλία ήταν στενός σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών και μαζί με άλλες δυτικές χώρες "κρατούσε" καλά τη Σοβιετική Ένωση από του να κατέβει στη Μεσόγειο και να εξασφαλίσει διέξοδο προς τα πετρέλαια του αραβικού Κόλπου, όπως ανέφερε επίσημο έγγραφο που κατατέθηκε στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας προς υποστήριξη της πρότασης του Προέδρου Τρούμαν για παροχή βοήθειας στην Ελλάδα και την Τουρκία.

Όμως οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν καθορισμένη θέση για το Κυπριακό και μάλιστα ευνοούσαν την Ένωση της Κύπρου με τη Ελλάδα.

Σύμφωνα με έγγραφο που δημοσίευσε η εφημερίδα "Τάιμς" της Νέας Υόρκης το Μάρτη του 1947, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριζαν:

ΠΡΩΤΟ: Το Κυπριακό ζήτημα πρέπει να λυθεί με διμερείς συνομιλίες μεταξύ Ελλάδας και Μεγάλης Βρετανίας.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Προτιμότερα λύση είναι η εκχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα.

ΤΡΙΤΟ: Προς ικανοποίηση και των δυο ενδιαφερομένων χωρών η αποδοχή της Κύπρου στην Ελλάδα έπρεπε να συνοδεύεται με εγγυήσεις ασφαλείας των γραμμών συγκοινωνίας στην Ανατολική Μεσόγειο με παράλληλη εξασφάλιση των συμφερόντων του ελληνικού στοιχείου της νήσου.

Όμως ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες ευνοούσαν την

Ενωση της Κύπρου με την Ελλάδα, η Αγγλία είχε άλλα σχέδια για τη νήσο και προχωρούσε σε υλοποίηση τους με τη σύγκληση της Διασκεπτικής.